
gál lászló köszöntése

BORI IMRE

Gál László hetvenedik születésnapján s több mint fél évszázados költői munkássága kapcsán ötven esztendő gazdag terméséről kellene beszél-nünk, felmérni a megtett költői és emberi út állomásait, summázni ered-ményeit, és kijelölni Gál László kivételes helyét a jugoszláviai magyar irodalomban és a jugoszláviai magyar irodalom révén, az egyetemes magyar kultúrában is. Maradjon azonban feladatunk a szerény komment-átoré, hiszen e költészet változatait felmutatni, gondolati, érzésbeli mély-ségeit kimérni nem néhány oldalra, hanem könyvnyi terjedelemre lenne szükségünk.

Ne idézzük tehát most az ifjú költő alakját sem, aki éppen ötven esz-tendővel ezelőtt jelentette meg *Novellára* címen első verseskönyvét Buda-pesten, amikor még Ady Endre kenyerén élt, mint annyian az akkori fiatalok közül, akik az 1902-es nemzedék tragikumát hordozták ifjúi szí-vükben, mit az első világháború taposott meg, anélkül, hogy megélték volna a frontok poklát. De az elrontott ifjúság ekkor szerzett keserű emléke így is egy élet tehertételét jelenthette. S ne induljunk európai útja nyomába se, arra a majd tízesztendős vándorútra, ahonnan hozzánk, haza tért meg, emberi, társadalmi, költői elégedetlenségeivel.

De már idézhetjük a harmincas éveket, azt a tíz esztendőt, amelyben apáinkhoz szólt a *Híd* és a *Kalangya* hasábjain, s minden héten a Gri-maszban — a kor égető társadalmi, politikai kérdéseiről. Nagyarányú és páratlan politikai költészete kibontakozásának ideje volt ez, témája pe-dig a német fasizmus, s a háború, amely az emberellenesség tetőzése volt. Talán csak a csehszlovákiai magyar író, Fábry Zoltán, publicisztikája ha-sonlítható ehhez a költészethez: mind a kettejük műfaja ebben az időben az antifasizmus volt, amely az akkori kisebbségi létben különös hang-súlyt és szerepet játszott.

Szólnunk kell a felszabadulást követő évekről, azokról a Gál-versek-ről, amelyeket mi már ifjúi fővel olvastunk. Társadalmi elkötelezettség, munkára lelkesítés, az új társadalmi viszonyok verses tudatosítása volt ekkor Gál Lászlónak vallott költői feladata: biztatni a jugoszláviai ma-gyarságot, hogy érezze valóban magáénak a világot, vegyen részt az újjáépülő ország életében, mert egy emberibb korszakot építhet minden más, múltbeli világ ellenében. Az emberbe és igazságába vetett már-már naiv hit sugallta a verseket, és az öröm fénye villódzott minden vers-

soron: az ember túl volt már a háborún, eltemette halottait és arccal a jövő felé fordult, s úgy tetszett, a változások szemmel láthatóak, és a nagy társadalmi célok ember- és életközébe kerültek.

Beszélhetünk az ötvenes évek végének és a hatvanas évek elejének a költészetéről, amely a „szigeten” keletkezett verseket tartalmazza, az önmagával folytatott viták első szikráival, hogy azután a nagy távol-keleti út tapasztalatai szólaljanak meg a versben: a költő előbb tétovázva, majd mind biztosabb kézzel húzza meg maga körül a bűvös kört, felfogása, költői látása egyaránt absztrahálódni kezd, s mint ősszel a szigeti fák levelét a rozsdá, úgy futja be Gál László költészetét is a melankólia, fordul önmaga felé a figyelme. Ha majd két évtizeden át a világ foglalkoztatta és önnön helye benne, most lassan megfordulnak az irányok: már nem a világnak beszél, hanem a világról szólnak a versek, amelyet a költő magában őriz tudatának sejtjeibe raktározva. A dunai kis szigettől a nagy, csendes-óceáni kontinens-szigetekig Ausztráliáig, Japánig, a kínai partokig jut el, és onnan mondja a verset, mint a népdalban is, visszanézve félútjáról. Immár nem egyértelmű a versek üzenete: az emberi létezés, amelynek örvényei fölé ekkor hajolt, vonzza és taszítja egyszerre, kétségek ragadják magukkal, ellentétek és ellentmondások kísértének fel a költői érzés- és hangulatvilágból, egy elementáris elégedetlenség dobol a versek ütemében: a világgal és önmagával szemben egyaránt. A nagy várakozások, a felajzott vágyak természetesen torzítják a beteljesülés igazi arányait is: az öröm-üröm gondolata nem szójáték lesz tehát ebben a költészetben, hanem valóság. Az ember túl van immár az életút felén, örült és csalódott, s amikor fenntartások nélkül létezhetne, az öregkor őszét látja közeledni, a kedv fanyarságát, a sápadtabb melankóliát és a borongós merengést.

Mert azok a Gál-versek, amelyeknek immár nemcsak kortanúi lehetünk, hanem mindennapi találkozásainkban figyelői is, már teljességgel ezen az érzelmi televényen születtek. S itt már a költészet csodájáról is beszélhetünk. Egyetlen nagy monológga állnak össze az elmúlt években írott versek, kialakul a költő „mondott versének” típusa is, feltörnek a szavak, hangzanak, s még akkor is a továbbmondás sejtelmével léteznek az olvasóban, amikor már nem szól a költő. Nem vers a vers már, hanem *megszólalás*, kezdete, vége nincs vallomás. Mint aki mondókát mond, úgy írja verseit Gál László, egy nagyobb, a költészet varázslatában hívő mágia ígézetében — elpörölni maga és a világ feje fölül a rontó hatalmakat.

Nagyon emberiek, nagyon meztelen igazságokat kibeszélők ezek a költemények. Az *ember* szól bennük, aki tudja, hogy már „tenyerünkön a hold”, de azt is tudja, hogy érzésvilágunk apró „műszaki hibáit” is ezután kell megjavítanunk még. A rozsdás esték versei ezek, és szólnak életről és halálról, örök szomjúságról és beteljesülésről, apró örömről és be nem teljesedett ígéretekről. A létezés változatos, ám nagyon is konkrét formái adják e versek tartalmait, s hirdetik az „ez a föld a nincsen tovább” gondolatát — mintegy foglalatoként Gál László finitista filozófiájának.

Köszöntsük most tehát ezt a teljes költői létezést, az ötvenesztendő költői múltat és a hetvenesztendő költőt, aki nem szűnik az emberi „vagyunkról” beszélni, s ki nem fél a „nem lét” kérdéseivel sem szembenézni, hiszen ha ennek a költészetnek a meghatározásáról kell beszél-

nünk, aligha mondhatjuk el tömörebben és rövidebben tapasztalatunkat annál, hogy jelezzük: a *lenni* történelmileg és társadalmilag meghatározott kérdései foglalkoztatták elsősorban, ennek az egyetlen igének járta be mind nagyon is valóságos, konkrét életben megjelenő síkjait, mind pedig egészen elvont, az élet és a halál jelezte szféráit.

A költő szól tehát, ki rólunk és nekünk írja és mondja verseit. Hallgassuk!